

SECURITATEA PSIHOLAGICĂ A COPIILOR ABUZAȚI FIZIC ȘI NEGLIJAȚI²

PSYCHOLOGICAL SECURITY OF PHYSICALLY ABUSED AND NEGLECTED CHILDREN

Sergiu SANDULEAC

Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău (MOLDOVA)

Doctor, conferențiar universitar

E-mail: sanduleac.sergiu@upsc.md

ORCID iD: 0000-0003-2040-4670

Ludmila BODIU

Centrul Internațional „La Strada Moldova” (MOLDOVA)

Master în psihologie

ORCID iD: 0000-0001-6513-3881

E-mail: bodiuludmila@gmail.com

CZU: 159.922.7.072

Abstract

This article describes the issue of psychological security from the perspective of physically abused children. As a result, the following conclusions are presented: both in the family environment and in the school context, children show the same degree of psychological security. Similarly, comparing the values obtained for security in the family environment vs. security in the school environment, outlined the fact that girls feel less secure than boys, both in the family environment and in the school context. Physical abuse and neglect directly influence children's psychological security, given the fact that in the practical study the values obtained were significant.

***Keywords:** psychological security, children, abuse, physical abuse, neglect, violence.*

Rezumat:

Acest articol descrie problematica securității psihologice din perspectiva copiilor abuzați fizic. Drept rezultat sunt prezentate următoarele concluzii: atât în mediul familial, cât și în context școlar, copiii manifestă același grad de securitate psihologică. La fel, compararea valorilor obținute pentru securitatea în mediul familial vs securitatea în mediul școlar, au conturat faptul că fetele se simt în securitate mai scăzută față de băieți, atât în mediul familial, cât și în context școlar. Abuzul fizic și neglijarea influențează în mod direct securitatea psihologică a copiilor, având în vedere faptul că în cadrul studiului practic valorile obținute au fost semnificative.

***Cuvinte-cheie:** securitate psihologică, copii, abuz, abuz fizic, neglijare, violență.*

² Acest articol este publicat în cadrul proiectului de cercetare „Aspecte psihosociale ale securității psihologice și manifestările ei în plan social la copii”, cu cifrul nr. 20.80009.0807.31.

Introducere

Securitatea psihologică a copiilor este de o importanță deosebită, având un impact semnificativ asupra dezvoltării personalității, nu doar în copilărie ci și pe tot parcursul vieții. Oamenii se simt în securitate psihologică atunci când nu le este amenințat Eul, imaginea proprie, nu sunt criticați cu răutate, când există condiții de viață necesare pentru echilibrul sufletesc și dezvoltare. Securitatea psihologică a copilului și asigurarea sentimentului de protecție îi revine atât mediului familial, cât și altor medii de dezvoltare a acestuia [1].

Problema securității psihologice în lumea modernă este relevantă și discutată pe scară largă în toate sferile societății. Studiile securității psihologice a personalității își dovedesc importanța pentru dezvoltarea psihică a copiilor, calitatea educației și a socializării. La fel, un rol vital îl are depășirea barierelor în procesul de învățare și relaționare interpersonală cu mediul înconjurător, inclusiv depășirea dificultăților din sfera profesională. În secolul XXI a avut loc o creștere semnificativă a numărului de factori care afectează securitatea psihologică a copiilor, printre acestea regăsindu-se violența și agresivitatea împotriva copiilor [2, p.7].

S-a demonstrat că securitatea este un proces dinamic, deoarece în fiecare moment persoanele pot interacționa cu un nou tip de pericol. Conflictele internaționale, pericolul războiului și amenințările asupra mediului stârnesc sentimente de frică, incertitudine și lipsa de sens a existenței. Când o persoană experimentează instabilitate în mediul său, bunăstarea sa psihologică se micșorează, devenind extrem de sensibilă. Ca rezultat, securitatea psihologică trebuie să fie creată constant din nou. Caracterul latent al securității este demonstrat de faptul că o persoană începe să se supună ei numai atunci când apare o amenințare reală la adresa vieții, sănătății și bunăstării [3, p.100-101].

Securitatea ca fenomen socio-cultural necesită o abordare cuprinzătoare și integrează o multitudine de aspecte ale realității sociale, fiecare dintre ele importantă atât pentru individ, cât și pentru societate în ansamblu. S-a demonstrat că există anumite dorințe și nevoi universale care sunt apreciate de toate culturile și popoarele ca fiind esențiale pentru asigurarea unei calități ridicate a vieții, iar unul dintre acestea este nevoia de securitate. În consecință, securitatea psihologică a persoanelor într-o societate depinde direct de procesele care au loc în societate în ansamblu, iar dorința de securitate și nevoia acesteia acționează ca stimulatori puternici ai schimbărilor sociale [3, pp.100-101].

Procesul de reevaluare a valorilor în societatea modernă și-a pus amprentă pe apariția unei noi înțelegeri a problemei securității. Principalul lucru a fost conștientizarea sistemică a acestui fenomen în sine și, prin urmare, necesitatea unei noi abordări. Gradul de securitate al societății și al individului, este direct dependent de funcționarea tuturor sistemelor societății, în special cel economic, politic, social și juridic. Cercetătorii ruși, Рощин, С.К., Соснин В.А., sunt de părerea că revizuirea priorităților și-a pus un accent considerabil asupra interpretării problemei de securitate, care era percepută anterior ca parte a statului, izolată de nevoile unei persoane. Primii pași în dezvoltarea acestei percepții a demonstrat necesitatea de a fi studiată într-un concept independent, ceea ce permite o înțelegere mai profundă și mai cuprinzătoare a problemei securității în general [4, pp.133-134].

Dacă e să ne referim la securitatea psihologică a copilului, aceasta trebuie să fie asigurată de familie, oferindu-i copilul protecție de orice formă de violență și, de asemenea, să îl învețe să se poată proteja singur. Însă, familia deseori poate fi și un mediu periculos pentru creșterea și dezvoltarea copilului. La nivel mondial, doar un număr de 16 țări au interzis cu

desăvârșire pedepsele corporale asupra copiilor, astfel că marea majoritate a copiilor lumii nu sunt protejați împotriva lovirii, bătăilor sau umilirii de către proprii părinți. Mai mult, copiii sunt expuși violenței și în alte locuri în care ar trebui să se simtă protejați, cum sunt școlile, locurile de muncă (legale sau ilegale), sistemul judiciar. Conform raportărilor UNICEF, în peste 100 de țări este permisă lovirea copilului în unitățile școlare, iar în mai mult de 30 de state justiția poate decide aplicarea de pedepse corporale (bătăi, biciuiri) asupra copiilor [5, p.7].

În Republica Moldova, ca și în multe alte țări, violența împotriva copiilor, rămâne a fi o problemă semnificativă, astfel că mulți copiii rămân a fi expuși situațiilor de risc în familie, școală și societate. Conform datelor statistice prezentate în publicația „COPIII MOLDOVEI” de către Biroul Național de Statistică, în anul 2019, 755 copii au fost supuși violenței; 51,3% dintre aceștia erau din mediul urban, iar 50,5% erau băieți. Numărul copiilor neglijați, în anul 2019 a constituit 8,6 mii copii. Cel mai des victime ale neglijenței au fost copiii în vârstă de 7-15 ani (49,1%) [6, p.21].

Scopul articolului constă în elucidarea problematicii securității psihologice la copii abuzați fizic și neglijați.

Problematica securității psihologice datează încă de la începutul secolului XX unde termenii de securitate și de insecuritate, în general, și-au făcut apariția în literatura de psihologie socială și sociologie, psihiatrie, psihologie clinică și asistență socială. În aceeași publicație este menționat despre faptul că noțiunile de securitate și insecuritate au fost începute de Thomas, A. Adler, A. Maslow, C. Rogers, K. Horny etc [7].

În lucrarea sa, Гончарова, О.В. citează autorul Панариным И.Н., care înțelege siguranța psihologică ca o stare a psihicului, prin care este posibilă realizarea unei dezvoltări armonioase a individului printr-o expunere adecvată la diferite amenințări, atât interne, cât și externe. La fel, autoarea menționează că Еремеев Б.А., definește securitatea psihologică sub aspectul dezvoltării personale, ca o atitudine multilaterală a individului față de propriile condiții de viață, care conduc la echilibrul emoțional și la dezvoltarea progresivă a personalității [8, p.3-5].

Cercetătorii determină *securitatea psihologică a personalității* prin gradul în care oamenii se simt confortabil să-și asume riscuri interpersonale pozitive, abilitatea de a menține stabilitatea într-un mediu cu anumiți parametri, inclusiv cei cu efecte psiho-traumatice, experiența securității/nesiguranței în anumite situații. Securitatea psihologică la nivel individual este definită ca sentiment în care o persoană se simte confortabil să se exprime și să fie el însuși, fără teama de a se simți jenat și ridicol; convingerea că afirmațiile, ideile, întrebările, preocupările sau greșelile nu vor duce la pedeapsă; subiectiv percepția de securitate și a realității înconjurătoare ca un loc sigur, lipsa de preocupare pentru consecințele negative a mediului [2, p.7].

Ca rezumare a analizei literaturii de specialitate ajungem la concluzia că securitatea psihologică se referă la:

- securitatea individului, păstrarea integrității sale, posibilitatea acestuia de dezvoltare;
- satisfacție în prezent și încredere în viitor;
- condiții de viață care nu contribuie la încălcarea integrității personale;
- lipsa fricii sau anxietății legate de satisfacerea propriilor nevoi;

- starea de protecție față de dorințele altei persoane, împotriva voinței sale [9, p.36].

În Dicționarul „American Psychological Association” (APA), găsim termenul de maltratare care se referă a abuzul și neglijarea unei alte persoane, care poate implica acțiuni sau inacțiune emoțională, sexuală sau fizică, a cărei gravitate sau cronicitate poate duce la vătămări semnificative. Maltratarea include de asemenea, acțiuni precum exploatarea și negarea nevoilor de bază (hrană, adăpost, asistență medicală) [10].

În societatea modernă, problema violenței și a abuzului asupra copiilor este una dintre cele mai dureroase și acute. Consecințele abuzului au un impact negativ asupra dezvoltării oricărui copil. De aceea, identificarea cauzelor și semnelor violenței, precum și reflectarea consecințelor asupra formării personalității și psihicului copilului necesită o atenție deosebită și o cercetare atentă din partea cercetătorilor. Фирсова Е.В., menționează că abuzul asupra copiilor necesită un studiu profund și sistematic al acestui fenomen al relațiilor umane, deoarece această formă de tratament a copiilor influențează negativ dezvoltarea și comportamentul copiilor [11].

Neglijarea, ca o formă de abuz, poate fi definită ca: “incapacitatea sau refuzul adultului de a comunica adecvat cu copilul, de a-i asigura nevoile biologice, emoționale, de dezvoltare fizică și psihică, precum și limitarea accesului la educație”. Neglijarea reprezintă „condițiile în care persoana responsabilă de îngrijirea copilului, fie intenționat, fie din neatenție permite copilului să experimenteze suferințe care pot fi evitate și/sau nu reușește să asigure una sau mai multe condiții care sunt esențiale pentru dezvoltarea capacităților fizice, intelectuale și emoționale ale unei persoane [12, p.116-117].

Neglijarea este definită în Legea nr.270/2014 „Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului” – omisiunea sau ignorarea voluntară sau involuntară a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt care pune în pericol dezvoltarea lui fizică, mintală, spirituală, morală sau socială, integritatea lui corporală, sănătatea lui fizică sau psihică.

În acest context a fost efectuat un studiu cvasi-experimental cu privire la securitatea psihologică la copiii abuzați fizic și neglijați. Lotul de subiecți a fost constituit din 72 de respondenți cu vârste cuprinse între 11 și 15 ani, repartizați pe sexe: 36 băieți și 36 fete.

Instrumente de cercetare. Pentru realizarea scopului și a obiectivelor propuse am utilizat următoarele instrumente de cercetare:

- Chestionar de diagnosticare a securității psihologice la copii (*Sanduleac Sergiu, Carolina Perjan. Culegeri de teste pentru diagnosticarea securității psihologice la copii*);
- Scala de depistarea abuzului și traumei B. Sanders, E. Becker – Lausen 1995, (*Sanduleac Sergiu, Carolina Perjan. Culegeri de teste pentru diagnosticarea securității psihologice la copii*) [13].

Mai jos prezentăm ilustrarea grafică a rezultatelor obținute la copiii supuși experimentului, pentru a identifica nivelul securității psihologice în familie.

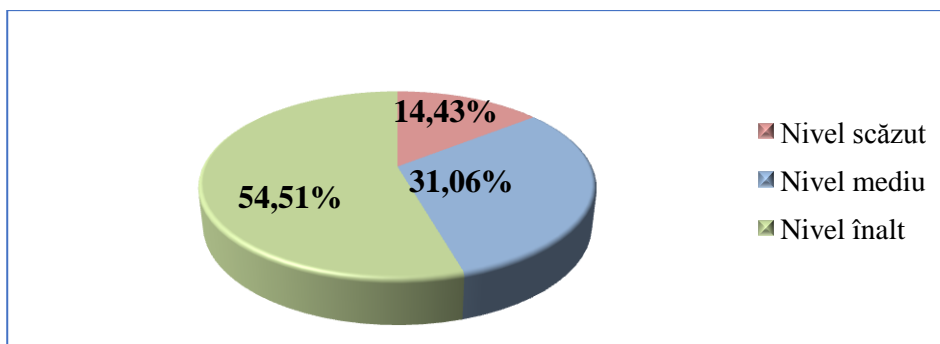

Fig. 1. Securitatea psihologică la copii în mediul familial

Din figura 1. putem observa că valorile medii ale nivelului securității psihologice în familie au determinat următoarele rezultate, și anume, 11 copii (14,43%) manifestă nivel scăzut al securității psihologice în familie, 24 copii (31,06%) manifestă nivel mediu de securitate psihologică în familie și 42 copii (54,51%) manifestă nivel înalt de securitate psihologică în familie.

Constatarea pe care o putem emite este că există o rată foarte înaltă în rândul copiilor cu nivel scăzut al securității psihologice.

În conformitate cu obiectivele propuse în continuare am încercat să stabilim care este nivelul de securitate psihologică în funcție de gen, pentru a consemna dacă fetele sau eventual băieții manifestă un nivel mai înalt al securității psihologice.

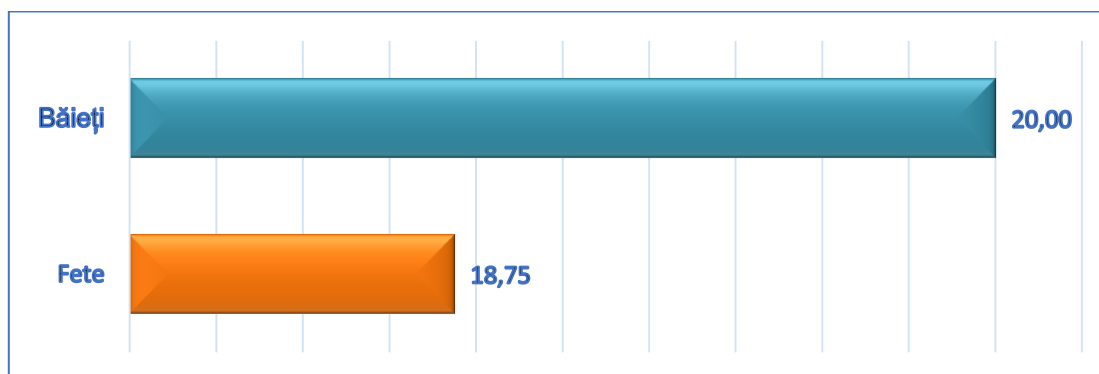

Fig. 2. Securitatea psihologică la copii în mediul familial diferențe de gen

Conform figurii 2., putem observa că valorile medii ale nivelului securității psihologice la copii pe diferențe de gen, diferă. Astfel că, 36 fete reprezintă un grad de 18,75 unități medii al securității psihologice în mediul familial, iar 36 băieți sunt reprezentați printr-un grad de 20,00 unități medii de securitate psihologică în familie.

Tab 1. Relația dintre securitatea psihologică și abuzul fizic, neglijarea, nivelul de stres și factorii de personalitate

		Nr.	Securitatea psihologică în mediul familial	Pedeapsa fizică	Abuz sexual	Neglijare
Nr.	Pearson Correlation	1	,052	-,138	-,315**	-,317**
	Sig. (2-tailed)		,663	,246	,007	,007
	N	72	72	72	72	72
Securitatea	Pearson Correlation	,052	1	-,675**	-,295*	-,664**

Psihologică în mediul familial	Sig. (2-tailed)	,663		,000	,012	,000
	N	72	72	72	72	72
Pedeapsa fizică	Pearson Correlation	-,138	-,675**	1	,429**	,727**
	Sig. (2-tailed)	,246	,000		,000	,000
	N	72	72	72	72	72
Abuz sexual	Pearson Correlation	-,315**	-,295*	,429**	1	,581**
	Sig. (2-tailed)	,007	,012	,000		,000
	N	72	72	72	72	72
Neglijare	Pearson Correlation	-,317**	-,664**	,727**	,581**	1
	Sig. (2-tailed)	,007	,000	,000	,000	
	N	72	72	72	72	72
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).						
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						

Conform tabelului 1 se face evident faptul că datele obținute pentru abuzul fizic și neglijarea copiilor, influențează în mod direct securitatea lor psihologică. Fiind vizibilă legătura dintre *pedeapsa fizică* și *abuzul sexual* ($r=0,429$, $p\leq 0,05$), și având o valoare semnificativă, iar în acest mod se conturează și relația dintre *abuzul fizic propriu-zis* și *neglijarea*, având valoarea corelațională de ($r=0,727$, $p\leq 0,05$).

Variabila *securitatea în mediul familial* a corelat cu variabila *pedeapsa fizică* ($r=-0,675$, $p\leq 0,05$) și cu *neglijarea* ($r=-0,664$, $p\leq 0,05$).

CONCLUZII

În acest sens putem menționa cu încredere că securitatea psihologică a copiilor are o însemnătate puternică, aliniată fiind cu abuzul și neglijarea prin efectul care-l produc copilului acele suferințe cauzate de tratamentul abuziv (fizic, sexual) și neglijent. Copii care trăiesc experiența abuzului fizic manifestat prin pedepse fizice, violență sexuală, cât și realitățile comportamentului neglijent direcționat împotriva lor, au de suferit și la capitolul securității psihologice. Copii nu vor trăi sentimentul de siguranță, atâta timp cât sunt supuși formelor de violență fizică, psihologică, sexuală și desigur neglijării.

Având în vedere valorile obținute, putem contura cu încredere că ipoteza care susține că: *abuzul fizic și neglijarea influențează direct securitatea psihologică a copiilor este confirmată în urma studiului realizat*. Rezultatele date ne conturează o fațetă a tabloului securității psihologice la copii și permite identificarea unei amenințări directe la adresa securității personale a copiilor. Acest fapt ne permite să analizăm totodată și fenomenul violenței dintr-o altă perspectivă și să propunem metode de consolidare a securității psihologice pentru a preveni cazurile de abuz, reieșind din faptul că abuzatorul își intensifică acțiunile din perspectiva comportamentului unei potențiale victime.

BIBLIOGRAFIE

1. BOLBOCEANU, Aglaida, Stările afective ale elevilor și securitatea psihologică. Univers Pedagogic. Nr. 1 / 2014 / ISSN 1811-5470
2. БАЕВА, И.А., ГАЯЗОВА, Л.А. Психологическая безопасность личности и ценности подростков и молодежи. Психологическое благополучие | Psychological well-being 2020. Том. 25, № 6. С. 5–18 <https://doi.org/10.17759/pse.2020250601>

3. ZOTOVA, Olga Yu., KARAPETYAN LARISA V. Psychological security as the foundation of personal psychological well being (analytical review). Psychology in Russia: State of the Art. Volume 11, Issue 2, 2018. С. 100-113.
4. РОЩИН, С.К., Соснин В.А. Психологическая безопасность: Новый подход к безопасности человека, общества и государству URL: <https://indem.ru/PUBLICATII/TrudiFI/RM/6/S.RoshchinV.SosninPsychologicalSecurityRMv6S133-144.pdf>
5. OLĂRESCU, Valentina, VELEANOVICI Armand. Perspective psihosociale ale abuzului și neglijanței copilului. Chișinău, 2015, p.68
6. Copiii Moldovei = Дети Молдовы = Children of Moldova / Biroul Naț. de Statistică al Rep. Moldova; col. red.: Vitalie Valcov (preș) [et al.]. – Chișinău: S. n., 2017 (Tipogr. „Bons Offices”). – 250 p. ISBN 978-9975-87-225-6.
7. CAMERON, W. B., McCormack T. C. Concepts of Security and Insecurity // The American Journal of Sociology. 1954. Vol. 59 (6). P. 556—564. In: <https://www.jstor.org/stable/2772598>
8. ГОНЧАРОВА, О.В. Психологическая безопасность личности в экстремальных условиях. Современные исследования социальных проблем, Modern Research of Social Problems, №9(41), 2014 – С. 10. <https://doi.org/10.12731/2218-7405-2014-9-1>
9. ЭКСАКУСТО, Т.В. Проблема обеспечения социально-психологической безопасности личности // Российский психологический журнал. 2008. Т 5, № 3. С. 35-43.
10. Dicționar „American Psychological Association” (APA) In: <https://dictionary.apa.org/>
11. ФИРЦОВА, Е.В. Жестокое обращение с детьми: проблемы терминологии и классификации // Гуманитарные научные исследования. 2015. No 2. URL: <https://human.snauka.ru/2015/02/9840> (accesat 14.09.2022)
12. MĂDĂLINA, Constantin. Maltratarea copilului între cunoaștere și intervenție, Editura Lumen, 2004.
13. SANDULEAC, S., PERJAN C. Culegere de teste pentru diagnosticarea securității psihologice. Chișinău: UPSC. 2020. 116 p. ISBN 978-9975-3342-7-3